

ISPARTA KADINININ GÖNÜL DİLİ, GÜL OYALARI VE YAPIMI

Nuray DEMİRBİLEK GÖKDOĞAN*

ÖZET

Gül, gözün görebileceği tüm güzelliklerin kaynağı ve çiçeklerin sultanıdır. Güller sadece bahçeleri süsleyen güzellikler değil, aynı zamanda hayatımızın her anına damgasını vuran, zarafet sembolüdür. Gül; güzel sanatların tüm dallarına konu olmuştur. Çoğu zaman sevgiliye çoğu zaman da beğenilen bir güzelliğe gül denilmiştir. Hatta diğer çiçeklere dahi gül adı verilmiştir.

Bu kadar güzelliklere sembol olan gül; Isparta kadınlarının da gönül dili olmuş, tülbentlere yazmalara nakış nakış işlenmiştir. İpteki gül oyalarının zarafeti kimi zaman duyguları kimi zaman aşkları kimi zamanda sevgileri dile getirmiştir. Isparta kadınının göz nurunu döktüğü gül oyası; elinin emeği, gönlünün dilidir. Adeta, yaşanan ve düşünülen acı tatlı nice duyguyu, motiflerin ışıltısında gelecek nesillere aktarma çabasıdır. Eski yaşantılara göre; gelinler büyüklerin yanında konuşmaz, anlatmak istediklerini oyalara işler, söylemek istediklerini böylece dile getirirlermiş.

Geçmişten günümüze kadar kuşaktan kuşağa aktararak, zenginlik gösteren gül oyaları bugün de çeyiz sandıklarının gözdesidir. Genellikle tülbent kenarlarını süsleyen gül oyalarda her renge rastlanır. Çeyiz sandıklarının göz nuru olan gül oyaları artık sadece tülbentlerde değil havlu kenarlarında, fularlarda, broşlarda, şallarda daha pek çok giyim eşyasında kullanılabilmektedir. Yani gül oyası artık modanın içinde süsleme aracı olarak ekonomiye kazandırılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Isparta, çeyiz, el emeği, oya, tülbent

LANGUAGE OF HEART OF THE ISPARTA WOMAN, ROSE LACES AND MAKING

ABSTRACT

Rose, Sultan of flowers and the source of all the beauty to the eye can see. Not only the beauty of roses adorning the gardens, but also left its

* Öğr. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, Gönen Meslek Yüksekokulu, 32000, Isparta/Türkiye, nuraygokdogan@sdu.edu.tr

mark on every moment of our lives, a symbol of elegance. Rose, have been subject to all branches of the fine arts. Most of the time valentine roses are often called as the acclaimed beauty. Even if, the other flower are named as the rose.

Rose is the symbol of beauty; heart language of the Isparta women, manuscripts, embroidery, and embroidery, embroidered in material. The elegance of the rose laces stall sometimes expressed feelings of affection and sometimes also some romances. Rose lace shed light of the eye of the Isparta women are hand labor of her and the language of her heart. At the same time, the suffering and feeling pretty, motifs sheen is an attempt to transfer to future generations. According to the former experiences; brides were not talk against to adults, they want to tell with laces work, so they said wanting.

Transmitted to generation from generation to the present from the past, today, dowry boxes are favorite rose lace of showing the wealth. Rose laces of adorning in the borders of muslin have every color, usually. Rose laces that eye-straining of dowry boxes can be used muslins are not longer towel borders, foulards, brooches, shawls, much more. So, rose lace is gained in the economy as a means of adornment fashion.

Key Words: *Isparta, dowry, handcraft, lace, muslin*

1. GİRİŞ

Gül, gözün görebileceği tüm güzelliklerin kaynağı ve çiçeklerin sultanıdır. Güller sadece bahçeleri süsleyen güzellikler değil, aynı zamanda hayatımızın her anına damgasını vuran, zarafet sembolüdür. Gül; güzel sanatların tüm dallarına konu olmuştur. Çoğu zaman sevgiliye çoğu zaman da beğenilen bir güzelliğe gül denilmiştir. Hatta diğer çiçeklere dahi gül adı verilmiştir. Bu kadar güzelliklere sembol olan gül; Isparta kadınlarının da gönül dili olmuş, tülbentlere yazmalara nakış nakış işlenmiştir.

2. GÜL OYALARI

Oya; süslemek ve süslenmek ihtiyacıyla yapılan ve tekniği örgü olan bir sanattır.¹ Oya sözcüğünün başka dillerde karşılığının bulunmaması, bu sanatın Türklere ve özellikle Türk kadınına özgü bir sanat olduğunu göstermektedir.² Oyalar; işlendikleri araçlara göre iğne oyası, tığ oyası, mekik veya firkete oyası olarak sınıflandırılırlar.³ Kullanılan malzemeye

---

¹ Kenan Özbel, *Oya ve Oya Çeşitlerinden Örnekler*, Eski El İşlemeleri, Ulus Basımevi, Ankara 1945, 4.

² Taciser Onuk, *Osmanlıdan Günümüze Oyalar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2

³ Kenan Özbel, *İğne ve Tığ İşleri Oyalar*, Türkiyemiz, Haziran 1979, 22, 28.

göre de pul oyası, boncuk oyaları, iplik oyaları, artık kumaş oyaları gibi isimler alırlar.⁴ Oyalardaki motifler; yaprak, çiçek, gül, meyve ve sebzelerden aynen kopya edildiği gibi stilize edilerek de yapılır.⁵ Sebze ve meyve çiçekleri ile saksı çiçekleri menekşe, papatya ve karanfil gibi çiçekler Anadolu'nun bütün yörelerinde yapılan oyalarda gözlenmektedir. Buna karşın bazı bölgelerde doğal bitki örtüsüne ve yetiştirilen çiçek çeşitlerine göre değişik isimlerle ortaya çıkmaktadır.⁶

Isparta'da yetiştirilen gül çiçeği de ismini gül oyasına vermiştir. Oyalar içinde gül oyaları olarak bilinen bu oyalarda ayrı bir öneme sahiptir. Gül oyası, gül ile oya sanatının birleşmesinden doğmuş, süslenmek amacıyla yapılan ayrıca taşıdıkları mesajlarla bir iletişim aracı olarak da kullanılan bir örgü tekniğidir. Araç ne olursa olsun, motiflerde gül kullanılıyorsa bu oyalara "gül oyası" denilmiştir. Gül oyalarnı genellikle genç kızlarımız ve kadınlarımız başörtülerini süslemek, bazen zevk bazen de aile ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla yapmaktadırlar. Yapılan bu güzel motifler, sanat eğitimi ve renk bilgisi almamış kadınların üreten gücünü ve becerisini göstermektedir.

3. GÜL OYALARININ YAPIMI

Oya yapılacak yazmanın rengi ile oyanın renk uyumuna büyük özen gösterilir. Gül oyaları tığ kullanılarak merserize iplikle yapılır. İğne ile yapılanları da vardır. Genellikle tülbent kenarlıklarını süsleyen gül oyalarında her rengi görmek mümkündür. Bazı gül oyalarında ebrulü ipliklere de rastlanır.

Yörede yapılan gül oyalarında motifler genellikle iki veya üç boyutlu olarak hazırlanır. Gül oyalarında teknik olarak en çok zincir, sık iğne ve trabzan görülür. Gül oyaları direk yazma kenarına yapılabildiği gibi, yapılacak oyalarn uzunluğunda çekilen zincir kutucuklar üzerine de yapılır. Tığ ve merserize iple gül oyası yapmak için ilk önce uzun bir zincir çekilip (Altmışbeş civarında) üzerine ikişer zincir ve ikili Trabzanlardan oluşan kutucuklar yapılır. Üst sıraya 3 zincirle çıkıp ilk boşluğa 3 ya da 4 tane 3'lü trabzan yapılır. 3 zincirle alttaki trabzanın tepesine çıkıp sık iğne yaparak bir yaprak oluşturulur. Tekrar 3 zincir çekerek diğer kutuya yine 3-4 tane 3'lü trabzan yapıp yine 3 zincirle hemen alttaki trabzanın tepesine sık iğne yapılır. Bu şekilde devam ederek tüm kutucukların üzeri yaprakçıklarla

⁴ Gürel Ögüt, *Oyacılık Sanatı ve Kütahya Oyaları*, Türk Etnografya Dergisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, 13: 55-70.

⁵ Türk El Sanatları, Kültür Bakanlığı 1993, Ankara, 148.

⁶ H. Örcün Barışta, *XX. yy. Türk Oyalarında Seçilen Belli Başlı Konular Gözlenen Estetik Değerler ve Plastik Özellikleri*, Milletlerarası Türk Folkloru ve Halk Edebiyatında Yeni Görüşler Sempozyumu, Ankara, 1985, 236.

doldurulur, yapıldıkça kıvrıldığı görülür. Kutucukların tamamı doldurulduktan sonra, güzelce elle kıvrılıp gül şekli verilir. Arkasından dikerek gül motifi tamamlanır. Arzuya göre yazma kenarına veya zincire yapılan yapraklarla birlikte oya bitirilir.

Motiflerin dik durmasını sağlamak için at kılı, misina kullanıldığı gibi, örgü işlemi bittikten sonra yumurta akı, şeker veya jelatin ile de kolalanmaktadır. İpteki gül oyalasının zarafeti kimi zaman duyguları kimi zaman aşkları kimi zamanda sevgileri dile getirmiştir. Gelinlik kızların narin ellerinden, yeni gelinlerin kınalı parmaklarından, sevincin yanı sıra onca acıyı taşıyan nasırlı ellerin parmaklarında açan her motif oyalarda ayrı bir anlam taşır.

Eski yaşantılara göre; gelinler ve kızlar büyüklerin yanında konuşmaz, anlatmak istediklerini oyalara işler, söylemek istediklerini böylece dile getirirlermiş. Gelin kaynanasına darıldığını o gün başına attığı örtünün oyası ile anlatırmış. Sümbül çiçeği oyasını aşık genç kız yada nişanlı kız başına bağlar. Karanfil çiçeği oyasını gelinler veli kadınlar takarlarmış. Gül oyasını bazı yörelerde gelinler bazı yörelerde evlilik çağına gelmiş kızlar bağlarlar. Erkeği gurbete giden kadın yabangülü oyasını kullanırmış.⁷

Türk kadınının yaptığı oyalara vermiş olduğu adlar onların hayal gücünü ve günlük hayata bakış esprilerini yansıtmaktadır. Bunların bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür. Elti eltiye küstü, kaynanadili, sarhoş bacağı altmış akıl yetmiş fikir hükümet düğmesi gibi.⁸ Geçmişten günümüze kadar kuşaktan kuşağa aktarılarak, zenginlik gösteren gül oyaları bugün de çeyiz sandıklarının gözdesidir. Isparta kadınının göz nurunu döktüğü gül oyası; elinin emeği, gönlünün dilidir. Yaşanılan ve düşünülen acı tatlı nice duyguyu, motiflerin ışıltısında gelecek nesillere aktarma çabasıdır.

Isparta yöresinde yapılan gül oyaları her genç kızın çeyizinde özel olarak ahşap kutularda saklanır. Kına günü gelen misafirlerin başına bu ahşap kutudan çıkarılan oyalı yazmalar örtülür ve ev sahibinin misafirlere önemli bir hediyesidir. Hızlı teknoloji ve zevklerin sürekli değişmesine karşın gül oyacılığı, Isparta kadınının el becerisi ile varlığını sürdürmektedir. Çeyiz sandıklarının göz nuru olan gül oyaları artık sadece, tülbentlerde kalmamaktadır. Günümüzde, daha çok ekonomik ve sosyal sebeplerle yapılan gül oyaları, havlu kenarlarında, fularlarda, broşlarda, şallarda daha pek çok giyim eşyasında kullanılabilir. Yani gül oyası artık modanın içinde süsleme aracı olarak ekonomiye kazandırılmaktadır.

---

⁷ Mahmut Tezcan, *Giyim Olgusuna Sosyo Kültürel Bakış ve Türklere Giyim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ankara, 1983, 16(1).

⁸ Hülya Köklü, *El İşlemeleri*, İstanbul, 2002, 213.

4. SONUÇ

Isparta kültürünün temelini oluşturan kadın el sanatlarının ve özellikle oyların kendine özgü niteliklerini yitirmeden çağdaş boyutlar kazanmasında kadın el sanatlarından oluşan oya kültürünün gün ışığına çıkarılması kaçınılmazdır. Anadolu'nun ve Isparta'nın pek çok bölgesinde yapılmakta olan gül oylarının araştırılıp tanıtılması ve kaliteleri bozulmadan çoğaltılarak üretime, ekonomiye katkılarının sağlanması, Türk kültür ve sanatına önemli bir hizmet olacaktır.

4. KAYNAKÇA

- BARIŞTA, H. Ö., “XX. yy. Türk Oylarında Seçilen Belli Başlı Konular Gözlenen Estetik Değerler ve Plastik Özellikleri”, Milletlerarası Türk Folkloru ve Halk Edebiyatında Yeni Görüşler Sempozyumu, Ankara,1985, 236.
- KÖKLÜ H., *El İşlemeleri*, İstanbul 2002, 213.
- ÖNUK, T., *Osmanlıdan Günümüze Oylar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2.
- ÖĞÜT, G., *Oyacılık Sanatı ve Kütahya Oyları*, Türk Etnografya Dergisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, 13: 55-70.
- ÖZBEL, K., *İğne ve Tığ İşi Oylar*, Türkiyemiz, Haziran 1979, 22, 28.
- ÖZBEL, K., *Oya ve Oya Çeşitlerinden Örnekler*, Eski El İşlemeleri, Ulus Basımevi, Ankara, 1945, 4.
- TEZCAN, M., *Giyim Olgusuna Sosyo Kültürel Bakış ve Türklerde Giyim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ankara, 1983, 16(1).
- Türk El Sanatları, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1993, 148.